A child's drawing on white paper. It depicts a family of four: a man on the left with a large red nose, a woman on the right with long brown hair, and two children in the middle. They are all holding hands. The man is wearing a blue shirt and green pants. The woman is wearing a blue dress and blue boots. The children are wearing red shirts and green pants. To the left of the man is a large red carrot with green leaves. To the right of the woman is a small brown dog. The drawing is done with thick black outlines and filled with various colors.

Problémy ve vytváření jistého a bezpečného attachmentu, možnosti terapie a léčivé rodičovství.

PhDr. Jana Kovařovicová

ATTA© 2021

Co je trauma?

- **Zahlcující, nekontrolovatelná zkušenost, zážitek mimo běžnou realitu** a to takové formy nebo intenzity, že nejsme schopni se ubránit – často prožitek ohrožení existence samé.
- **Jedinec prožívá pocity bezmocnosti, zranitelnosti, ztráty bezpečí a ztráty kontroly; je narušena celistvost organismu.**
- Zážitek působící nesnesitelnou duševní bolest nebo úzkost – **přesahující možnosti obranných mechanismů člověka.**

Typy traumatu: *Jednorázové trauma*

- Pod traumatem často myslíme jednorázovou traumatickou zkušenost (autonehoda, úmrtí v rodině, přepadení apod.).
- To znamená, že život před touto událostí byl běžný a jedinec má okolo sebe sociální síť rodiny či přátel, ve kterých má oporu.
- Může dojít k rozvoji Posttraumatické stresové poruchy PTSD (*následkem mohou být rušivé flashbecky, živé vzpomínky, opakující se sny, prožívání úzkosti neschopnost vybavit si částečně nebo kompletně některé důležité momenty z období traumatu, obtíže s usínáním, podrážděnost nebo návaly hněvu, obtíže s koncentrací, přehnané úlekové tendence; postižený se musí vyhýbat nebo dává přednost vyhýbání se okolnostem, které připomínají nebo jsou spojené se stresorem*).

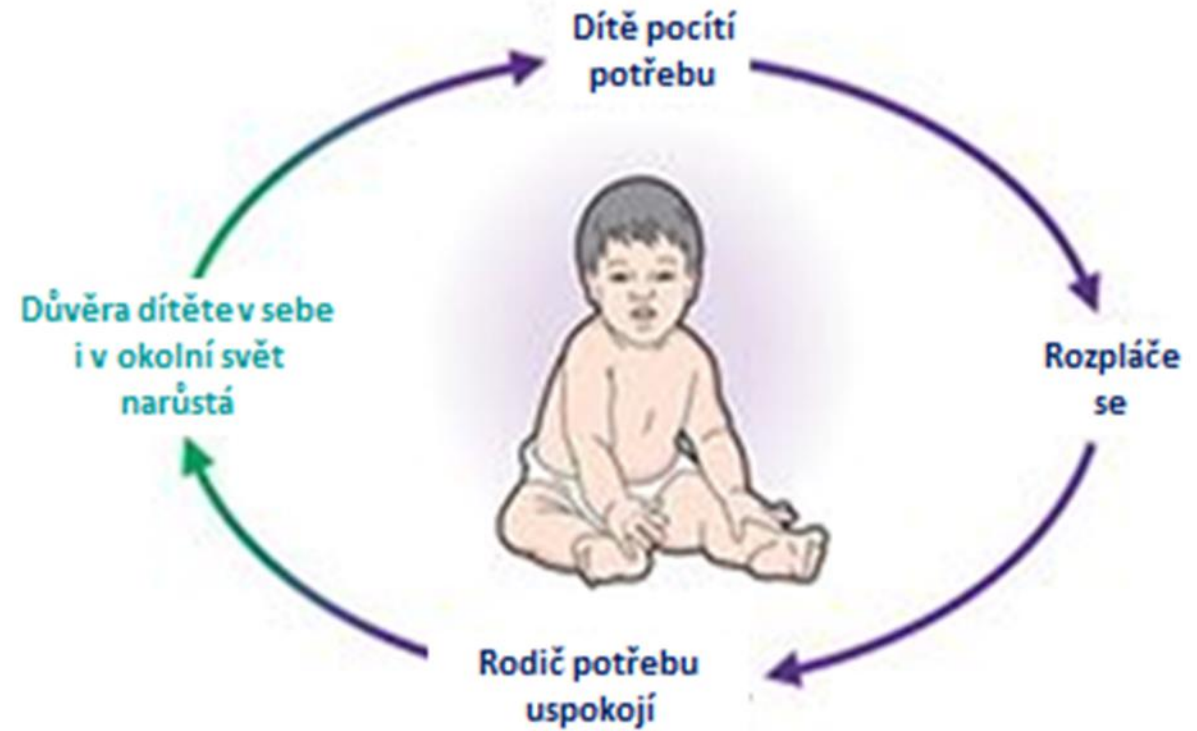

Typy traumatu: *Komplexní vývojové trauma*

- **Komplexní vývojové trauma (Developmental Trauma Disorder DTD)** - symptomy nad rámec PTSP
- **Dítě vystaveno působení traumatických událostí opakovaně, po dlouhou dobu a to v období dětství**, tj. v době velmi citlivé pro je celý jeho další vývoj.
- **Dochází k celkové změně vnímání světa** – traumatizované děti se dívají na svět naprosto odlišně od ostatních lidí.

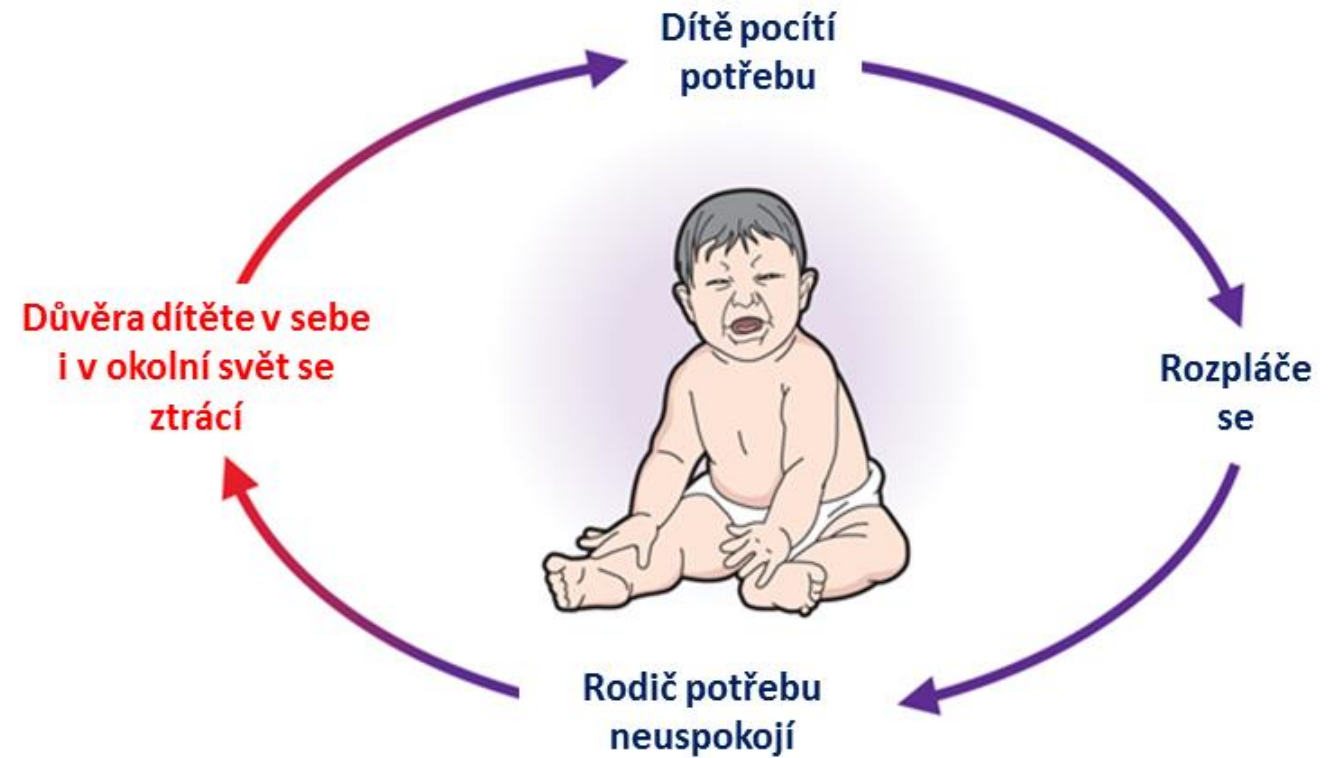
Kruh bezpečí

Infant Attachment Cycle

Převzato ze stránek attachment and trauma network: <https://www.attachmenttraumanetwork.org/>

Kruh nebezpečí

Převzato ze stránek attachment and trauma network: <https://www.attachmenttraumanetwork.org/>

Typy traumatu: *Komplexní vývojové trauma*

- **Biologický vývoj:** problémy rozeznat a regulovat základní fyziologické procesy jako je pocit hladu, vyměšování, tělesná teplota či vnímání bolesti. Trauma také narušuje integraci jednotlivých funkčních systémů mozku. Dítě je náchylné k rozrušení, má dlouhodobé problémy s udržením pozornosti a zvládáním stavů vzrušení.
- **Attachment:** vytvoření nejistých vzorců vazebného chování (nejistý odtažitý, ambivalentní a dezorganizovaný attachment). Pro děti je obtížné zvládat stresové situace (míra jejich obtíží se liší podle konkrétního typu attachmentu) a současně nejsou schopné přijímat pomoc, podporu a útěchu od svých pečovatелů.
- **Emoční regulace:** problémy rozeznat a regulovat silná emoční hnutí, ať už pozitivní nebo negativní.
- **Disociace:** dočasné odpojení se od přítomných zážitků a neschopnost integrovat okamžité emoční či kognitivní vjemy.

Typy traumatu: *Komplexní vývojové trauma*

- **Regulace chování:** impulsivní chaotické jednání a rigidní kompulzivní jednání; dítě má problémy zvládat své chování, objevuje se agresivita, opoziční, manipulativní a kontrolující chování apod.
- **Kognitivní procesy:** obtíže s učením, obtíže rozumět jazyku a vyjadřovat se, problémy v oblasti senzorické integrace, schopnosti zamýšlet se nad věcmi a schopnosti mentalizace.
- **Sebepojetí:** negativní sebeobraz a roztráštěné vědomí vlastního já.

Typy attachmentu

- Americká psycholožka Mary Ainsworthová; společně s Johnem Bowlbym spoluzakladatelka teorie attachmentu.
- Věnovala se výzkumu raných vztahů mezi matkou a dítětem (výzkumy v Ugandě 1954).
- Definovala 4 typy attachmentu (rozlišeno dle vazebného a exploračního chování dítěte).

Vazebné a explorační chování

Vazebné chování dítěte: veškeré chování dítěte vůči primární vztahové osobě, které mu zajišťuje její ochranu, pozornost a péči. Dítě aktivuje své vazebné chování pokaždé, když není ve fyzické blízkosti svého pečovatele, pokud mu hrozí opuštění či pokud se v jeho blízkosti objeví cokoli, co je znepokojí.

Explorační chování: zájem dítěte o okolní svět, snaha zkoumat jej a učít se novým věcem.

METAFORA DĚTSKÉ HOUPAČKY: Pokud jde vše dobře, houpačka plynule stoupá a klesá, tak jak dítě chvílemi zkoumá svět a chvílemi se uchyluje ke své bezpečné vztahové základně.

Typy citového pouta/ Jistý typ attachmentu

Pokud rodiče plní roli bezpečné vztahové základny, děti vykazují vyvážený poměr mezi exploračním a vazebným chováním; mohou se věnovat zkoumání světa s jistotou, že mají „krytá záda“, že je rodiče nepustí z očí, vždy je podpoří a nabídnou jim fyzickou blízkost pokaždé, když to budou potřebovat.

Pokud jsou rodiče citliví a vhodným způsobem reagují na potřeby svého dítěte vytvoří se jistý typ attachmentu.

Typy citového pouta/ Nejisté typy attachmentu

- Pokud jsou rodiče do nějaké míry necitliví, odmítající či zanedbávající, vytvoří se u dítěte některý ze tří nejistých typů citového pouta.

Typy citového pouta/ Organizované typy nejistého attachmentu

- První dva typy attachmentu jsou **ORGANIZOVANÉ**, tj, dítě našlo způsob, jakým získat od svých rodičů potřebnou péči, tj. vyvinulo adaptivní vzorce vazebného chování odpovídající konkrétním podmínkám, ve kterých musí vyrůstat.

Typy citového pouta/nejistý ambivalentní typ attachmentu

- Rodiče nejsou vždy dostupní a na potřeby dítěte reagují mnohdy nevhodným způsobem. Nejsou dostatečně citliví a často špatně čtou signály svého dítěte. Péče, kterou dítěti poskytují často více vypovídá o jejich vlastních potřebách než o potřebách dítěte. Je pro ně těžké vyladit se na své dítě a jejich chování bývá nepředvídatelné.
- **Dítě maximalizuje projevy vazebné chování**, aby upoutalo zájem rodiče, který mu nevěnuje dostatečnou pozornost. Dítě se na rodiče „věší“ a zahrnuje ho požadavky. Podléhá silným návalům emocí, je těžké je uklidnit a poskytnout mu útěchu – **NEJISTÝ AMBIVALENTNÍ TYP ATTACHMENTU**.

Typy citového pouta/ nejistý odtažitý typ attachmentu

- Rodiče bývají rozmrzelí, odmítaví, kontrolující nebo intruzivní; děti udělaly zkušenost, že projevují-li negativní emoce či rozrušení, jejich rodiče na ně nereagují. Naučily se tedy deaktivovat své vazebné chování. Tlumí projevy svých pocitů, staly se nenáročnými, povolnými a samostatnými. Přestaly vyhledávat blízkost a soustředily svou pozornost na zkoumání světa a učení se novým věcem.
- **Dítě minimalizuje projevy vazebného chování, aby si udrželo blízkost rodiče, který je do určité míry odmítá – NEJISTÝ ODTAŽITÝ TYP ATTACHMENTU.**

Typy citového pouta/ Dezorganizované typy nejistého attachmentu

Pokud jsou rodiče děsiví či sami vyděšení (např. matka vystavená domácím násilím) rozvíjí se mnohem závažnější, dezorganizovaný typ attachmentu.

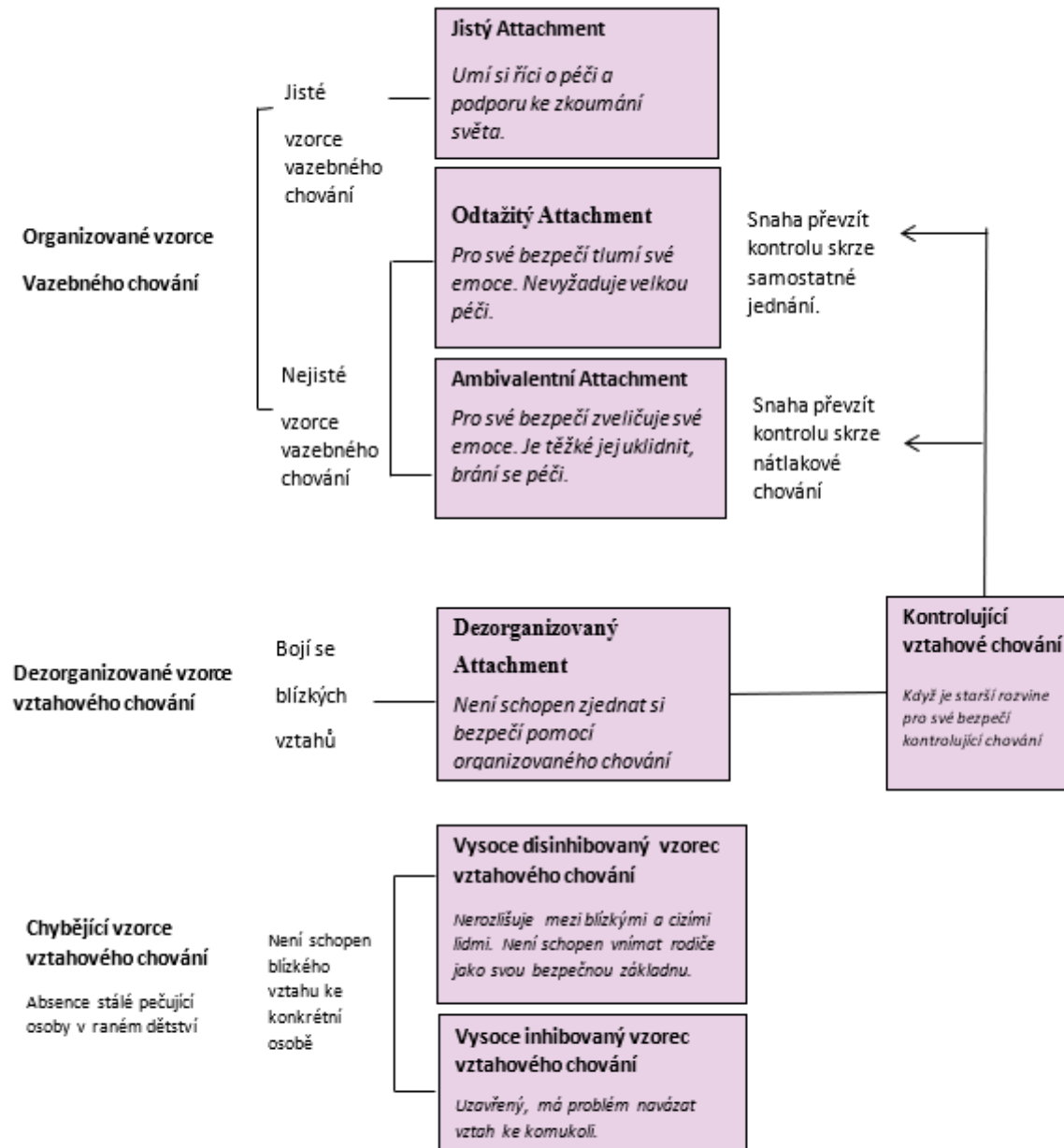
Rodiče, kteří jsou **současně zdrojem strachu i zdrojem potenciální možné útěchy**, znemožňují svým jednáním vytvoření jakéhokoli organizovaného vzorce vazebného chování, který by dítěti zajistil jejich péči a podporu; tj. staví své dítě před neřešitelný problém.

Jakmile tyto děti trochu povyrostou vyřeší ho tím, že se osamostatní a pokusí se převzít kontrolu. Děti, které se naučily nedůvěřovat svým rodičům, se snaží být tím, kdo bude mít v rukou moc. Aby se vyhnuly dezorganizaci, vyvinuly si postupně vysoce organizovaný typ kontrolujícího chování, který staví na ranných vzorcích odtažitého (snaha převzít kontrolu skrze samostatné jednání) a ambivalentního vazebného jednání (snaha převzít kontrolu skrze nátlakové chování), mluvíme o **DEZORGANIZOVANÉM ČI DEZORGANIZOVANĚ KONTROLUJÍCÍM TYPU NEJISTÉHO ATTACHMENTU**.

Absence vztahové osoby v raném dětství

Existuje určitá malá skupina dětí, která ve svém ranném dětství **neměla vůbec žádnou primární vztahovou osobu**. Jedná se o děti, které byly vystaveny masivnímu zanedbávání či špatné ústavní péči. Tyto děti vyrůstali bez blízkého citového pouta ke konkrétní vztahové osobě a nemohly si tak vytvořit vzorce vazebného chování. Tyto děti vykazují buď vysoce **disinhibovaný vzorec vztahového chování** (nerozlišenou náklonnost bez schopnosti navázat skutečně uspokojivý blízký a bezpečný vztah s jednou osobou) či vysoce inhibovaný vzorec vztahového chování (nezájem či strach z blízkých vztahů).

Typy attachmentu : komplexní schéma (Goldingová 2014)

Partner s jistým typem attachmentu

- navazuje dlouhodobé vztahy postavené na vzájemné důvěře
- má zdravé sebevědomí
- rozumí světu emocí a sdílí své pocity se svým partnerem
- umí si říci o pomoc a přijmout útěchu stejně tak jako ji umí poskytovat svému partnerovi

Partner s nejistým vyhýbavým typem attachmentu

- problémy s psychickou/fyzickou blízkostí
- projevuje jen malou snahu při navazování a udržení vztahu
- má problémy orientovat se ve světě emocí a je pro něj obtížné sdílet se svým partnerem své vnitřní pocity a myšlenky

Partner s nejistým úzkostným typem attachmentu

- touží po velké blízkosti a intimitě
- prožívá vysokou úzkost ze ztráty vztahu
- zlobí se, když mu partner není stále k dispozici, tzv. „protestní chování“
- případné ukončení vztahu nese velmi těžce

Převzato ze stránek Elizabeth Bernstein: Articles of interest to me <http://articlesofinterest.tumblr.com/post/18023002064/show-me-the-love>

Partner s dosud nevyřešenými ztrátami a traumaty

- je mu nepříjemná blízkost ale současně si dělá starosti s tím, zda je mu jeho partner dostatečně oddaný
- bere nesouhlas svého partnera jako osobní odmítnutí/ osobní útok
- přičítá svému partnerovi nekalé úmysly a očekává špatné
- ohrožuje svého partnera fyzicky/ psychicky
- jeho emoce jej lehce zahltní a ovládnou jeho chování (problémy s regulací silných emocionálních stavů)

Rodič s jistým typem attachmentu

- dítě přijímá se všeho jeho negativními i pozitivními pocity
- reaguje citlivě a je důsledný
- je mu příjemná blízkost dítěte, fyzická i psychická
- jsou na sobě s dítětem vzájemně „závislí“, tj. jejich vztah je oboustranný
- reaguje na potřeby dítěte citlivě a přiměřeně, tj. potřeby dítěte jsou uspokojené a dítě se cítí být v bezpečí

Rodič s nejistým vyhýbavým typem attachmentu

- je zaměřený „ven“ na druhé, nikoli „dovnitř“ sám na sebe, tj. zaměřuje se na plnění nejrůznějších úkolů a vnější aktivity
- **snaží se vyhnout nebo minimalizovat projevy negativních emocí u svého dítěte, tj. neumí dítě naučit vyznat se ve světě emocí**
- pokud strategie popírání pocitů přestane fungovat, může se rozčítit a chovat se impulzivně
- **vede dítě k tomu, aby zvládalo vše samo, neumí je naučit hledat pomoc a útěchu u druhých lidí**

Rodič s nejistým úzkostným typem attachmentu

- rodič je zaměřený na sebe a na uspokojení svých vlastních potřeb
- není důsledný a konzistentní ve svém chování, jeho reakce jsou mnohdy přiměřené /nepředvídatelné
- trápí ho vlastní nezpracované pocity zranění a hněvu
- pokud se dítě velmi rozruší, rozruší se také, tj. neumí dítěti pomoci při regulování silných emocí
- má problémy vytvořit dostatečný pocit klidu a bezpečí, aby dítě mohlo zkoumat svět a učit se
- má problémy při vytváření hranic a přijímání limitů

Rodič s dosud nevyřešenými ztrátami a traumaty

- **chová se nekonzistentně**, zmateně či uniká do disociace, svými reakcemi může dítě i poškozovat
- má problémy dát dítěti pocit jistoty a emocionální/fyzického bezpečí
- **problematické reakce dítěte v něm „spouštějí“ vlastní traumatické zážitky z minulosti**, tj. dítě ho děsí
- dítě je vyděšené z něj
- drží se od dítěte co nejdál
- má problémy naučit dítě rozumět samo sobě a důvěřovat druhým

Poruchy chování u dětí s nejistými typy attachmentu

Poruchy chování jsou dány špatnou životní zkušeností dítěte = jde o již nefunkční obrany, které musí pěstoun dítě „přeučit“. „Přeučení“ nastává tehdy, kdy dítě dlouhodobě zažívá věci jinak a nově, tj. je v bezpečí a jeho potřeby jsou naplňovány, cítí se lépe a „pouští“ staré obrany = mizí poruchy chování.

Běžné výchovné přístupy nestačí

- **Autoritářská výchova**

klade velký důraz na poslušnost dítěte; typické je vyžadování úcty k autoritě, příkazy a tresty, tj. děti mají malý prostor pro samostatné rozhodování a jednání. Tento styl vychovává submisivní, závislé a málo iniciativní osobnosti či osoby agresivní vůči autoritám.

- **Liberální výchova**

volná výchova bez jasných hranic; děti jsou řízeny jen velmi málo nebo vůbec, nejsou na ně kladeny téměř žádné požadavky a pokud přece jen ano, není kontrolováno jejich splnění. Tato výchova vede mladé lidi k impulzivnímu jednání a malé vytrvalosti v plnění úkolů; nedostatek jasného řádu v ranném dětství negativně ovlivňuje jejich vnitřní strukturovanost v dospělosti

- **Demokratická výchova**

také nazývaný jako autoritativní (autorita jako vzor) rodiče nabízí dětem vřelou láskyplnou péči a současně jim nastavují jasné hranice i řád, přičemž jim ponechávají určitou autonomii odpovídající jejich vývojovému věku. Děti se v dospělosti dobře orientovali v sociálních vztazích, byli sebevědomí a autonomní.

Co je to terapeutické rodičovství?

Zásadám terapeutického rodičovství nejvíce odpovídá demokratický typ výchovy, ale terapeutičtí rodiče pečující o děti s vývojovým traumatem potřebují však ještě **něco navíc**:

- Rodiče musí zohlednit *vývojové potřeby dítěte*: **chronologický věk dítěte nemusí odpovídat jeho věku emočnímu, vývojovému a sociálnímu.**
- Rodiče musí zohlednit *terapeutické potřeby dítěte*: **navázání spojení skrze vzájemné vyladění a citlivou péči, budování blízkého a bezpečného vztahu, pomoc při zvládnání emocí, pomoc při nalézání smyslu věcí, pomoc při zpracování traumatu a ztrát**

Rodičovství zohledňující výchovné potřeby dítěte	Rodičovství zohledňující vývojové potřeby dítěte	Rodičovství zohledňující terapeutické potřeby dítěte
<p>Všechny děti budou profitovat z demokratického typu výchovy (Baumrind 1978), který přináší:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vřelost a přijetí • Jasně a pevné hranice • Autonomii odpovídající možnostem dítěte 	<p>Stupeň vývoje, na kterém se dítě nachází je ovlivněn dosavadní životní zkušeností i genetickou výbavou.</p> <p>Rodiče musí zohlednit:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Emocionální věk</i> dítěte (nakolik dítě rozumí světu emocí a dokáže je zvládat). • <i>Vývojový věk</i> dítěte (schopnost dítěte rozumět světu a zvládat kognitivní výzvy) • <i>Sociální věk</i> dítěte (emocionální a vývojový věk ve svém součtu ovlivňují schopnost dítěte vstupovat do vztahů a udržovat je) <p>Je obvyklé, že věk dítěte kolísá den ode dne; například v případě stresu emocionální věk klesá.</p>	<p>Pomoc při zpracování traumatu a ztrát</p> <p>Zaměření na budování vztahu</p> <p>Navázání spojení skrze vzájemné vyladění a citlivou péči.</p> <p>Pomoc při zvládání emocí</p> <p>Pomoc při nalézání smyslu věcí</p>

Co je to terapeutické rodičovství?

- Terapeutické rodičovství **není jednoduchým návodem** jak „opravit“ dítě.
- Mění každodenní chování rodičů, **je to způsob bytí s dítětem**, vytváření bezpečného životního prostoru, ve kterém se dítě může začít postupně uzdravovat.
- Terapeutické rodičovství úzce souvisí s Dyadickou vývojovou psychoterapií (DDP) - jedná se přenesení zásad DDP do domácího prostředí.

Kvality terapeutického rodiče

1. Nabídka blízkého intersubjektivního vztahu

Vytrvat v nabídce vztahu dítěti, které se mu brání není lehké, neboť dítě nechápe samu podstatu mezilidských vztahů, neočekává pomoc a podporu rodičů či jiných dospělých osob a bojí se bolesti z další možné ztráty a drží si raději odstup

Intersubjektivní vztah je vztahem, který umožňuje dvěma lidským bytostem vzájemné poznání jedinečnosti toho druhého a rovněž sdílení tohoto vzájemného poznání.

Kvality terapeutického rodiče

2. Schopnost zvládat své vlastní emoce

- Schopnost seberegulace je důležitou součástí terapeutického rodičovství. Pokud rodiče nezahltí jejich vlastní emoce, jsou schopni reflexe.
- Rodiče, kteří jsou klidní či rodiče, kteří jsou schopni rozpoznat svůj vzrůstající neklid a ovládnout se, zde mohou být pro své dítě.

Kvality terapeutického rodiče

3. Schopnost mentalizace

- Mentalizace umožňuje vhled do mysli druhého člověka, porozumění jeho pocitům, touhám a přáním, tomu co je pro něj důležité a v co věří, tj. díky mentalizaci můžeme „chodit v botách“ toho druhého
- Díky mentalizaci jsme také schopni předvídat chování ostatních lidí.

Kvality terapeutického rodiče

4. Schopnost zprostředkovat svůj vhled do mysli dítěte dítěti samotnému (mind minded parenting) a naučit je tak rozumět jeho vnitřnímu světu pocitů a myšlenek

- Jedná se o ochotu vidět v dítěti samostatně myslící bytost, tj. schopnost porozumět tomu, že dítě má svůj vlastní vnitřní svět plný pocitů, myšlenek, přání a domněnek, odlišný od vnitřního světa rodiče.
- Pokud rodiče dnes a denně pomáhají svým dětem porozumět tomu, co se v nich odehrává, dítě se začne orientovat ve svém vnitřním světě a časem porozumí i vnitřnímu světu ostatních lidí. Pokud dítěti tato dovednost chybí, rodiče ji musí doplnit, bez ohledu na chronologický věk dítěte. Porozumění vlastnímu vnitřnímu světu je prvním krůčkem k rozvoji mentalizace.

**Teorie dvou rukou
„connection with
correction“**

Vnější chování	Vnitřní motivy chování (myšlenky, pocity, potřeby)
<ul style="list-style-type: none"> • Chování můžeme posuzovat z pohledu dobré x špatné • Pokud je chování špatné, plynou z něj pro dítě určité důsledky 	<ul style="list-style-type: none"> • Dítě nejedná náhodně ani nesmyslně, jedná na základě své životní zkušenosti • Pokud chci motivům jeho chování porozumět, musím se ptát: <ul style="list-style-type: none"> - jakým způsobem dítě vnímá realitu („<i>všímá si jen špatných věcí a ty dobré jdou mimo něj</i>“) - jakým způsobem o světě přemýšlí („<i>svět je nebezpečné místo a člověk se musí mít na pozoru</i>“) - jaké pocity se k jeho prožívání vážou („<i>Bojím se!</i>“ „<i>Zlobím se!</i>“) - Jaké jsou motivy jeho jednání („<i>Chci být v bezpečí!</i>“) - Jaká jsou jeho přání a nenaplněné potřeby („<i>Potřebuji aby měli rádi!</i>“) <p>Pohnutky, které objevíme, nikdy nesmíme posuzovat/ odsuzovat (musíme být rádi, že nám je dítě vůbec řeklo)</p> <p>Pohnutky dítěte můžeme přijmout (neznamená to, že budeme souhlasit s chováním dítěte nebo vyhováme každému jeho přání)</p>

CHOVÁNÍ

POCITY

NENAPLNĚNÉ
POTŘEBY

Co je DDP?

- Dyadická vývojová psychoterapie (DDP) je speciálním typem rodinné terapie, která se zaměřuje na děti u nichž došlo v důsledku často opakovaných traumatických událostí k narušení vývoje jistého citového pouta k jedné blízké a bezpečné vztahové osobě, na děti, které byly vystaveny zanedbávání, týrání nebo zneužívání, zažily opuštění či ztrátu své biologické rodiny a které v mnoha případech vyrůstají v náhradních rodinách.
- Tyto děti se odnaučily (či nikdy ani nenaučily) důvěřovat lidem, vnímání sebe sama, okolního světa a lidí v něm je závažným způsobem narušeno, dochází k rozvoji poruch attachmentu.
- Zvnitřku můžeme tyto poruchy vidět jako rozdílnosti ve vývoji mozku, zvnějšku pak jako poruchy chování a učení.

Historie DDP

Zakladatel DDP, Dr. Daniel Hughes o začátcích této terapie říká: ***„Zhruba před 30 lety, na počátku osmdesátých let minulého století, jsem byl ve své praxi konfrontován se skutečností, že existuje skupina dětí, kterým neumím pomoci změnit jejich životy k lepšímu; byly to děti, které prošly zanedbáváním, týráním nebo zneužíváním a byly opuštěny svými biologickými rodiči. Snažil jsem se pomáhat jejich novým rodinám s výchovou, ale moje práce se mi nedařila a já se rozhodl zjistit, proč je tomu tak. V té době jsem pro sebe znovu objevil Teorii attachmentu a uvědomil si, že tyto děti neumí navázat se svými pěstouny a adoptivními rodiči bezpečné citové pouto. Přitom Teorie attachmentu zdůrazňuje, jak zásadní pro celý další vývoj dítěte je umět hledat u svých rodičů pomoc a útěchu ve chvílích ohrožení. Děti, se kterými jsem se setkával, to neuměly. Ke konci osmdesátých let jsem porozuměl tomu, jak těžce naruší celkový vývoj dítěte fakt, že mu jeho nejbližší lidé ublížili. Propojil jsem teorii s praxí a začal rozvíjet model DDP.“***

(převzato ze stránek www.dyadicdevelopmentalpsychotherapy.org)

-
- DDP je model terapie vedoucí ke změně problémového chování, založený na teorii **attachmentu a intersubjektivit**, zahrnující **nejnovější výzkumy v oblasti neuropsychologie**.
 - Jeho jádrem je vytvoření **bezpečné vazby s blízkou vztahovou osobou**, a to **skrze změnu zaběhlých vzorců komunikace**. Nový způsob komunikace přináší do rodiny pocit bezpečí a učí jednotlivé členy rodiny mluvit spolu, aniž by užívali zastrašování, zahanbování či násilí.
 - V průběhu jednotlivých sezení učí terapeut rodiče vytvořit dostatečný pocit bezpečí (**PACE**), ve kterém se budou schopni plně napojit na své dítě (**Intersubjektivita**), spolu s ním prozkoumávat problémové situace (**A-R dialog**) a napravit vztah pokaždé, kdy to bude zapotřebí (**Náprava vztahu**). Konečným cílem terapie je pomoci dítěti, aby se svými rodiči vytvořilo blízké a bezpečné citové pouto

Literatura:

- ATTACH (Association for Treatment and Training in the Attachment of Children): Nádej na uzdravenie. Návrat, Bratislava, 2012
- Baylin, J., Hughes A.D. (2016): The neurobiology of attachment focused therapy, W.W. Northon a comp., New York, 2016
- Hughes Daniel A., Golding Kim S., Hudson Julie: Healing Relational Trauma with Attachment-Focused Interventions: Dyadic Developmental Psychotherapy with Children and Families, W.W. Norton & Company, New York, 2019
- Golding Kim: Nurturing Attachments Training Resource: Running Parenting Groups for Adoptive Parents and Foster or Kinship Carers Jessica Kingsley Publishers, 2014
- Kalshed, D. (2011): Vnitřní svět traumatu, Portál
- Heller L., LaPierre A. (2016): Uzdravení vývojového traumatu, Fontána
- Kolk, B. (2015): The body keeps the score, Penguin Books
- Levine, A., Heller, R (2019): Citové pouto, Synergie
- Redford A.: The boy who built a wall around himself, Jessica Kingsley Publishers, 2016
- www.dyadicdevelopmentalpsychotherapy.org
- <http://articlesofinterest.tumblr.com/post/18023002064/show-me-the-love>
- <https://www.attachmenttraumanetwork.org/>